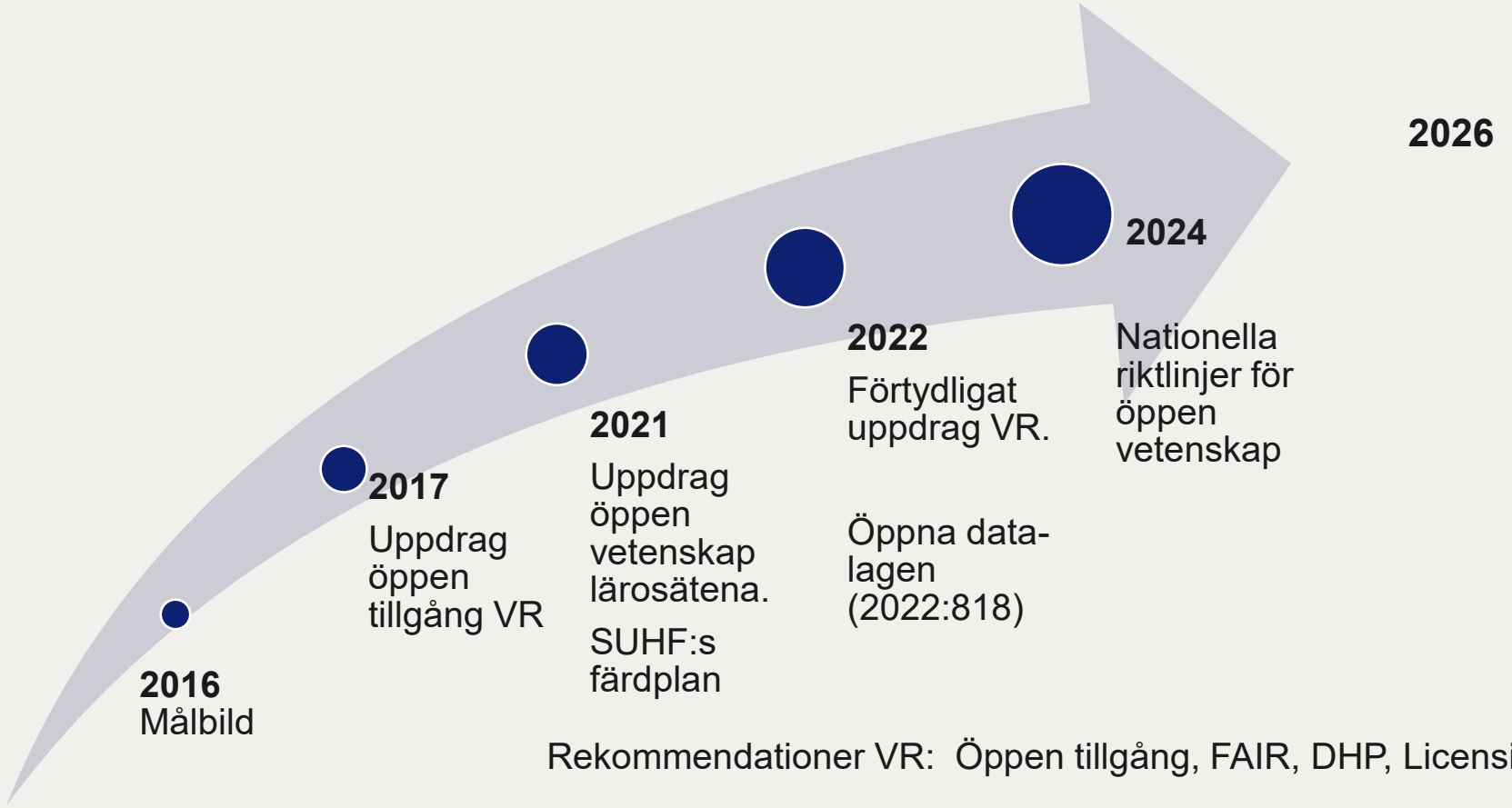
Vetenskapsrådets uppdrag och 2026-målet: hur har det gått, vad händer nu?

Sanja Halling, Vetenskapsrådet

2026-10-21

Tio år med öppen tillgång: Nationell målbild, uppdrag och ramverk

Rekommendationer VR: Öppen tillgång, FAIR, DHP, Licensiering.

Nationell målbild för öppen tillgång till forskningsdata

Omställning till öppen tillgång till forskningsdata, senast 2026.

Det innebär att forskningsdata tillgängliggörs ”så öppet som möjligt, så begränsat som nödvändigt”.

För att uppnå målbilden behöver:

- Bedömningar av möjligheter till öppen tillgång göras - och data hanteras därefter.
- Begränsningar och restriktioner skapas bara när det är nödvändigt.
- Stödstrukturer, infrastruktur och incitament etableras fullt ut.
- Datahantering planeras och data hanteras enligt FAIR.

Stora framsteg, men mycket kvar att göra!

Vetenskapsrådets arbete med öppen tillgång till forskningsdata

Nationell samordning av arbetet (expertmyndighet)

- Vetenskapsrådet samordnar, följer upp och främjar samverkan i arbetet för öppen tillgång till forskningsdata och publicerar årligen en rapport med en samlad kartläggning, analys och bedömning av det nationella arbetet med öppen tillgång till forskningsdata. *(Förordning (2009:975) med instruktion för Vetenskapsrådet, 2 §).*

Krav inom ramen för bidragsvillkor (forskningsfinansiär)

- Kraven handlar om att ta fram datahanteringsplaner, hantera forskningsdata enligt FAIR-principerna och tillgängliggöra enligt principen ”så öppet som möjligt, så begränsat som nödvändigt”.

Nationell samordning - vägledande information

Vision och vägledande principer

Rekommendationer om
- Öppen tillgång till forskningsdata
- Märkning och licenser vid öppet tillgängliggörande
- Kriterier för FAIR datahantering
- Datahanteringsplaner.

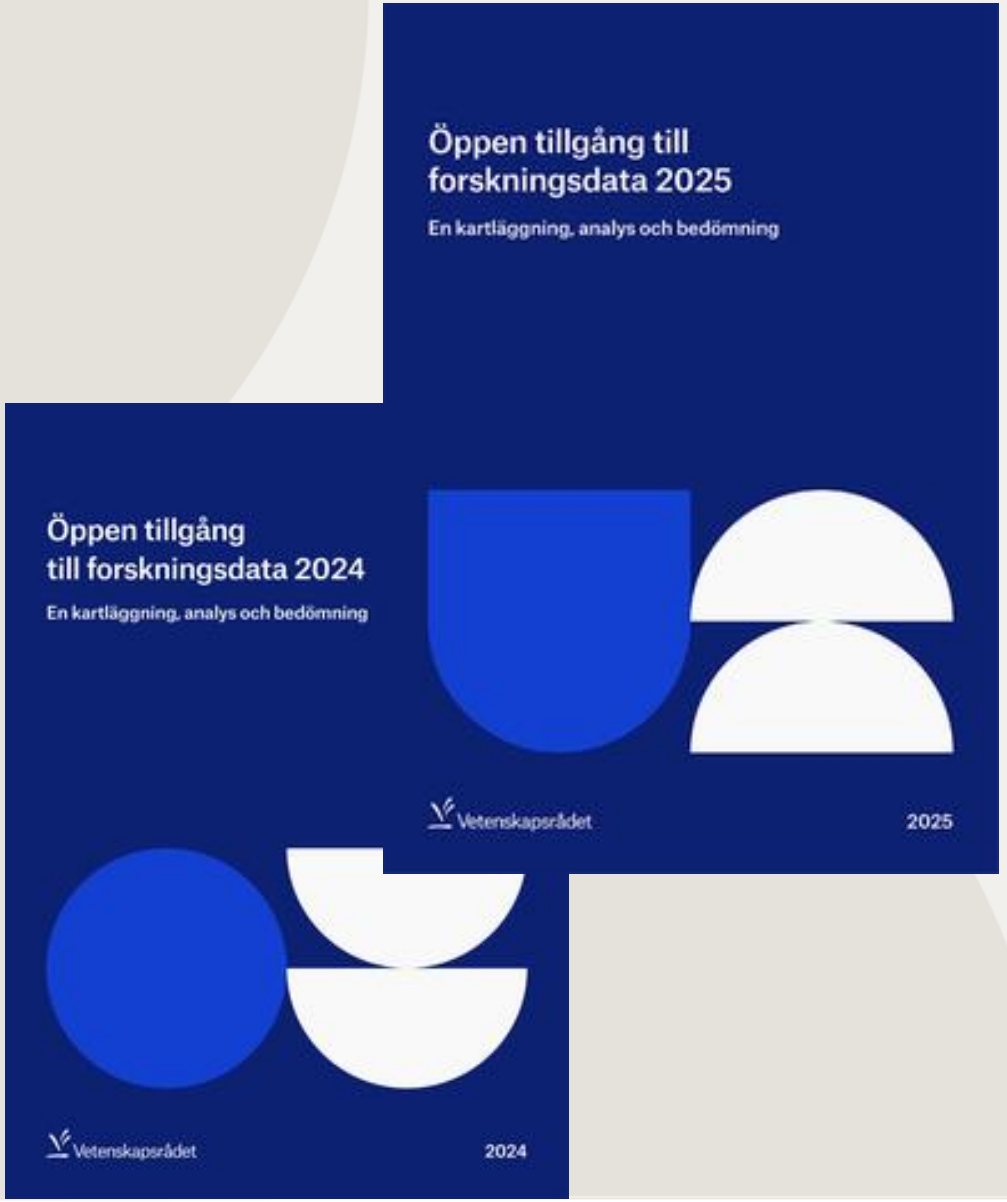
Tillhörande vägledningar och andra material.

Årliga uppföljningar

Fem indikatorer för att följa utvecklingen:

- Strategisk inriktning
- Implementering
- Kunskapshöjande insatser
- Öppna och FAIR forskningsdata
- Incitament

Vetenskapsrådets rekommendationer och krav

VR:s rekommendationer om FAIR och öppen tillgång till forskningsdata (Expertmyndighet)	• Inte bindande • Riktar sig till ledningar hos forskningsutförande och forskningsfinansierande organisationer. • Ligger i linje med Nationella riktlinjer och färdplan (KB, SUHF). Hänvisar till bestämmelser i Öppna data-lagen.
VR:s krav på öppen tillgång till forskningsdata i generella bidragsvillkor (Forskningsfinansiär)	• Bindande • Ansvar: Medelsförvaltaren. • Ligger i linje med VR:s rekommendationer
VR:s krav på öppen tillgång till forskningsdata i särskilda bidragsvillkor för forskningsinfrastrukturer (Forskningsfinansiär)	• Bindande • Ansvar: Medelsförvaltaren • Ligger i linje med VR:s rekommendationer
God Forskningsed 2024, Kap 7 Öppenhet (Expertmyndighet)	• Skriften är stödjande, inte bindande. • Riktar sig till: Forskaren/Forskningshuvudmän • Ligger i linje med VR:s rekommendationer

Samverkan och stödjande grupper

Samverkan med andra expertmyndigheter och samordnande aktörer:

- KB, Digg, Riksarkivet, SUHF.

Stöd i arbetet genom:

- **Referensgrupp för öppen tillgång till forskningsdata:** representanter från 29 organisationer: lärosätena, forskningsfinansiärer, forskningsinfrastrukturer, expertmyndigheter, FoU-myndigheter. Stödjer arbetet med öppen tillgång till forskningsdata.
- **Arbetsgrupp för datahanteringsfrågor:** representanter från 13 organisationer (främst lärosäten och forskningsinfrastrukturer) för strategiska diskussioner med fokus på datahantering: datahanteringsplaner, FAIR datakvalitet, m m.
- **Samordningsgrupp för EOSC:** delegater och suppleanter från 11 svenska organisationer som är medlemmar i EOSC-föreningen (EOSC-A). Genom gruppen stödjer Vetenskapsrådet medlemsorganisationernas deltagande i EOSC-föreningens arbete.

Stor potential i forskningsdata - men också utmaningar

- Otillräcklig samordning: olika rutiner, processer, ansvar och tekniska lösningar hos olika aktörer.
- Svårt att få en översikt över vilka forskningsdata som skulle kunna tillgängliggöras.
- Svårt att få fram en bild av kostnader för datahantering och tillgängliggörande.
- Datakvalitet, interoperabilitet.
- Otillräcklig incitament för att skapa öppen tillgång.
- Forskare upplever otillräcklig tillgång till stöd och tekniska lösningar.

Lägesbild 2026

Arbetet med öppen tillgång till forskningsdata i Sverige går framåt, även om målbilden ännu inte är uppnådd:

- Det strategiska arbetet finns på plats i allt större utsträckning.
- Den praktiska implementeringen är igång, men ännu inte fullt genomförd.
- Det är fortfarande svårt att bedöma i vilken omfattning forskningsdata görs öppet tillgängliga
- Antalet lärosäten som har åtagit sig att införa incitament för öppen tillgång till forskningsdata ökar.

I det fortsatta arbetet ser vi behov av

Årets rapport har ännu inte publicerats. Preliminärt bedömer vi dock att det finns behov av satsningar för att stärka och bygga upp:

- **Strukturella förutsättningar**, såsom arbetssätt, metoder, kompetens och stödstrukturer. Förmågan att tillgängliggöra forskningsdata med beaktande av informationssäkerhet och långsiktigt bevarande.
- **Infrastrukturella förutsättningar**, inklusive kopplingar till den grundläggande digitala forskningsinfrastrukturen, samt
- **Den svenska EOSC-noden**.

Tack!

Kontakt och frågor: openscience@vr.se
Open access to research data - Swedish Research Council

Vetenskapsrådet